

Mervi Ahonen Kuva-kollokviossa

Valokuvakollaasi Sami Syrjämäki

”Hyvät ikonosofit. On tapahtunut kuvallisen ilmaisun vallankumous. Elämme kuvien kyllästävässä informaatioyhteiskunnassa.”

Professori Ilkka Niiniluoto julistaa Suomen filosofisen yhdistyksen tutkijakollokvion avatuksi Tampereella. Tammikuinen tapahtuma keskittyy kuvaan.

Filosofi lähestyy kuvaa, maailmankuvana, ruumiin kuvana, mielikuvana ja kielikuvana. Hän pohtii, onko kaikki ajattelu kuvittelua, miten kuva voi esittää kohdettaan ja voiko mielikuvitus kertoa, millainen maailma on.

Kuvataiteista

Pääesiintyjä ei kuitenkaan ole filosofi. Helsingin yliopiston elokuva- ja televisiotutkimuksen professori Henry

Bacon käsittelee silti filmiä perin filosofisesti maailmassa olemisen tyylinä. Hän suhteuttaa ekologisen elokuva-teoriaansa Merleau-Pontyn fenomenologiaan ja rinnastelee todellisuuden ja elokuvan havaitsemista. Maailman tilallisuus hahmottuu ruumiimme ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien mukaan. Bacon muistuttaa, miten kameran liikkeillä synnytetään mielteitä ruumiimme liikkeistä. Hänen mukaansa ohjaajien tyyleistä voi havaita, minkälainen käsitys heillä on maailmassa olemisesta. Tarkovskilaisuus tai kaurismäkeläisyys ovat erilaisia maailmassa olemisen tapoja.

Kaikki eivät mahdu sisään, kun Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian dosentti Sara Heinämaa puhuu taiteen ruumiin fenomenologiasta.

”Havainnot ja kokemukset avautuvat ruumiimme kautta. Ruumis ei

ole kuitenkaan perinteisesti ollut filosofian tutkimuksen keskiössä.”

Yleisössä tuhahdellaan tyytyväisenä. Heinämaa puhuu hiljaisuudesta ja aistiherkkyydestä. Taiteilija kaivaa pinnan alta aistimellisen luonnon. Taide opettaa elämään uudelleen aistihavainnossa. Innokas keskustelu katkeaa kesken.

Konkari ja doktorandit

Bostonista saapuu 82-vuotias professori Jaakko Hintikka. Hän puhuu totuusarvosta. Hintikka huomauttaa, että näkymättömään kuvassa ei oteta mitään kantaa. Kuvaamalla ei pystytä hallitsemaan maailmaa. Konjunktiot saatetaan esittää kuvin, mutta negatioiden tai disjunktioiden ilmaisuun kuva ei kykene. Hintikka myöntyy sittenkin liikkumavaraan: kubistisilla

kuvasarjoilla disjunktiivitkin voitaisiin ehkä kuvata.

Täyden salin keräävä Hintikka vakuuttaa jo eleillään. Myös ensimmäisen vuoden filosofian pääaineopiskelijaan 20-vuotiaaseen tamperelaiseen Jaakko Beltiin maailman kuulu filosofi tekee vaikutuksen.

"Hintikka on mahtava sekä argumentatiivisesti että esityksellisesti. Hän täyttää erinomaisesti asemaansa liittyvät odotukset. Kaikki, mitä hän sanoo, tuntuu osuvalta."

Tohtorikokelaita on kannustettu esitelmöimään kollokviiossa. Väitöskirjaa ruumiillisuuden roolista itseyden, toiseuden ja objektiivisuuden rakentumisessa kirjoittava 28-vuotias helsinkiläinen Joonas Taipale puhuu kuvasta fenomenologisen tutkimuksen valossa. Odotetusti nousevat Husserl ja Merleau-Ponty esitelmän päähahmoiksi. Esitys kestää jämpästä sovittu 20 minuuttia. Lopuksi Taipale vastailee vielä yleisön kiperiin kysymyksiin muun muassa Husserlin mahdollisista mietteistä.

Toisessa salissa puhuu väitöskirjaa metafysiikan mahdollisuudesta nykyajan filosofiassa rustaava 26-vuotias tamperelainen Ilmari Kortelainen. Häntä kiinnostaa Russellin määrättyjen kuvausten teoria. Kortelainen korostaa, että russellilainen analyysi sekä erittelee että muuntaa. "Muuntavan analyysin idea on tärkeä siksi, että se yhdistää analyttisen perinteen ja fenomenologian varhaisia metodeja."

Deskription synty

Ihmistä on pidetty Jumalan kuvana. Metafysiikka on suosittanut ajattelemaan kuvaa kohdettaan vähemmän

todellisena. Näin aloittaa Niiniluoto oman esitelmänsä. Vauhtiin päästyään hän määrittelee: maailmankatosomus rakentuu arvoista ja maailmankuvasta. Niiniluoto tähdentää, että maailmankuva taas on erotettava sen kuvaamasta maailmasta. Rehtori lopettaa, penkeissä viitataan.

"Onko olemassa yhtä koherenttia tieteellistä maailmankuvaa vai onko tieteen maailmankuva kuin mosaiikkikuva, joka ei tule koskaan valmiiksi?" tutkija Mirja Hartimo perää.

Niiniluoto vastaa, että eri tieteiden antamaa tietoa on olemassa rajallinen määrä. Siksi se on ainakin periaatteessa hallittavissa olevaa. Eri tieteiden käsityksistä voi siis muodostaa itselleen mielekkään mosaiikkikuvan. Niiniluoto lisää, että tiede laajentaa koko ajan maailmankuvan rajoja, eikä se siten tule koskaan täysin valmiiksi.

Uskonnollinen kieli ei puhu mistään, eikä se viittaa mihinkään oloon, tiivistää Tampereen yliopiston professori Sami Pihlström Ludwig Wittgensteinin kannan. Pihlström on etsinyt uskonnonfilosofisia juonteita Wittgensteinin kuvateoriasta. Wittgensteinin mukaan etiikassa, uskonnossa ja estetiikassa tavataan kielipeli, josta ei voida puhua. Koska viimeiselle tuomiolle, synnille ja armolle ei voida osoittaa oliota, johon ne viittaisivat, käsitteet osoittautuvat sisällöllisesti tyhjiksi. Pihlström päättelee, että eri kuvat ohjaavat uskonnollisen ja ei-uskonnollisen ihmisen elämää.

Kateederilta vuorollaan puhuva tutkija Timo Vuorio julistaa pannaan deskription sekä ajatuksen kielen ja maailman välisestä kuilusta. Vuorion

oppi-isän pragmatisti Richard Rortyn mukaan deskriptiivinen ajatus kielestä maailman representaationa on äärimmäisen ongelmallinen. Siinä oletetaan kielestä erillinen maailma. Pitäisi ajatella Rortyn tapaan, että kieli ja maailma opitaan yhtä aikaa. "Silloin katoaa filosofiasta representaatiokuilu."

Rönsyt

Yli 40 esitelmöitsijää rikkoo kollokviopuhujaennätyksen. Osa kohtaa lähes tyhjän salin. Käytävillä harmitellaan, ettei kaikkia pysty seuraamaan. Moni toivoo löyhempää aikataulua, tilaisuutta keskustella.

"Ei ole ollut väkimmäisen vääntämisen ongelmaa. Esitelmät poikivat hyviä kysymyksiä, joista olisi voinut aueta mielenkiintoisia pohdintoja."

Beltin kommentti pakottaa Pihlströmin vastaamaan järjestelytoimikunnan jäsenenä: "Enemmän puhe-aikaa tietäisi vähemmän esiintyjä. Linjaus on avoimuus. Valitsimme liberaalisti hyvin erilaisia esitelmiä eri aiheista ilman tiukkaa karsintaa."

Monen yksin raatavan tutkijan mielestä kollokvion parasta antia on toisten tutkijoiden tapaaminen. Tapahtuma on tarkoitettu myös opiskelijoille, lähialojen tutkijoille ja kaikille kiinnostuneille. Useimpien esitelmien ymmärtäminen vaatii kuitenkin suhteellisen laajaa teorioiden tuntemusta. Ensimmäinen tutkijakollokvio pidettiin vuonna 1980 Helsingissä otsikolla "Totuus". Seuraavaksi kokoonnutaan tammikuussa 2008 Helsingissä. Sami Pihlström toivottaa tervetulleiksi ehdotukset uusista aiheista.

Nuorten filosofiatapahtumassa

Kuudetta kertaa järjestettävässä Nuorten filosofiatapahtumassa ruoditaan muutosta. Tammikuuvaikeavaihe kokoaa Helsingin Hakaniemeen yli 900 nuorta viisauden

ystävää, joista puolet on alle 20-vuotiaita, pääosin lukiolaisia.

Järjestelytoimikunnan varapuheenjohtaja 22-vuotias Veikko Eranto

pitää tärkeänä sopivaa teoreettista tasoa: lukioriedoilla on pärjättävä.

"Mukaan mahtuu myös vaikeampaa puhetta, mutta haastavampien ohjelmien ajaksi on toiseen